

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА**

ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА КРАЇНОЗНАВСТВА І ТУРИЗМУ

**Роль української діаспори в розвитку культурної
дипломатії в країнах Латинської Америки**

за спеціальністю – 106 Географія

за освітньо-професійною програмою – Економічна географія

спеціалізація – Географічне країнознавство, політико-географічні та міжнародні дослідження

на здобуття освітнього ступеня: Бакалавра

Кваліфікаційна робота бакалавра
здобувача денної форми
навчання
IV курсу
Хурсяка Тараса
Володимировича

Науковий керівник:
канд. геогр. наук, доц.,
Кіптенко Вікторія
Костянтинівна

Київ-2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
Розділ 1. Концептуальні засади дослідження.....	5
1.1. Культурна дипломатія й роль діаспор.....	5
1.2. Методи та джерельна база досліджень досліджень.....	9
Розділ 2. Передумови й територіальна диференціація міграційних хвиль українців до країн Латинської Америки.....	12
2.1. Передумови міграції українців до країн Латинської Америки.....	12
2.2. Територіальна диференціація міграційних хвиль українців до країн Латинської Америки.....	15
Розділ 3. Сучасне життя нащадків українців у країнах Латинської Америки й перспективи розвитку культурної дипломатії.....	32
3.1. Актуальні питання у житті нащадків українських мігрантів у країнах Латинської Америки.....	32
3.2. Потенціал української діаспори у країнах Латинської Америки в контексті культурної дипломатії.....	37
3.3. Підтримка нащадків українських мігрантів Латинської Америки у війні України з росією.....	43
ВИСНОВОК.....	46
ДЖЕРЕЛА.....	48
ДОДАТКИ.....	51

ВСТУП

Актуальність теми:

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю посилення різноаспектної присутності України у світі, зокрема у країнах Глобального Півдня, таких як держави Латинської Америки. Цей регіон, який історично мав обмежені зв'язки з Україною, сьогодні стає стратегічно важливим для формування позитивного іміджу нашої держави на міжнародній арені. Особливо це актуалізувалося після початку повномасштабної агресії Росії проти України у 2022 році, яка активізувала потребу у формуванні широкої мережі міжнародної підтримки. У цьому процесі саме українська діаспора в країнах Латинської Америки може відігравати важливу роль «м'якої сили», сприяючи розповсюдженню української культури, традицій, мови та історичної правди.

Мета дипломної роботи: визначити потенціал формування позитивного образу України через інструменти культурної дипломатії, зокрема через діяльність української діаспори в країнах Латинської Америки.

Об'єкт дослідження: процеси культурної дипломатії у міжнародних відносинах.

Предметом дослідження виступає діяльність української діаспори в країнах Латинської Америки у сфері культурної дипломатії.

Практична й наукова цінність: наукова цінність даної роботи полягає у комплексному аналізі феномену української діаспори в країнах Латинської Америки як суб'єкта культурної дипломатії. У межах дослідження розкрито механізми, через які українські громади, попри віддаленість від історичної батьківщини, здійснюють вплив на міжнародний культурний контекст та сприяють формуванню позитивного іміджу України за кордоном. Робота поглиблює розуміння ролі неурядових акторів у системі міжнародних відносин, зокрема в аспекті м'якої сили та народної дипломатії.

Також наукова новизна полягає в акценті на малодослідженому географічному регіоні — Латинській Америці, який досі не посідав провідного місця в українських студіях з питань культурної дипломатії та діаспори. Огляд історичних передумов міграції, аналіз сучасних ініціатив, інституцій і культурних практик українських громад дозволяють створити багатовимірну картину взаємодії між діаспорою та державою у площині культурного представлення України.

Практична цінність роботи полягає в можливості використання її результатів у розробці й реалізації державної політики у сфері публічної та культурної дипломатії. Зокрема, висновки дослідження можуть бути корисними для:

- органів державної влади України, що займаються питаннями міжнародного співробітництва, зовнішньої політики та роботи з діаспорою (МЗС, Український інститут тощо);
- дипломатичних представництв України в країнах Латинської Америки для розробки культурних програм у співпраці з українськими громадами;
- українських громадських організацій за кордоном у формуванні стратегій популяризації української культури;
- науковців і студентів, які займаються темами міграції, діаспори, культурної дипломатії та міжнародних комунікацій.

Результати дослідження можуть також слугувати підґрунтям для подальших академічних розвідок, зокрема у сфері міжнародної комунікації, етнокультурної політики, українських студій, а також сприяти формуванню нових міждержавних ініціатив на культурному рівні між Україною та країнами Латинської Америки.

Структурна робота складається: із вступу, трьох розділів, висновків, загальний обсяг сторінок 55, списку використаних джерел (найменування 24) та 5 Додатків.

РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Культурна дипломатія й роль діаспор

Культурна дипломатія є важливим елементом сучасної системи міжнародних відносин і розглядається як складова «м'якої сили» держави. Вона спрямована на формування позитивного іміджу країни за кордоном, налагодження міжкультурного діалогу та зміцнення міжнародних зв'язків. За визначенням Джозефа Ная, культурна дипломатія — це здатність впливати на інших через привабливість власної культури, цінностей та політики, а не через примус чи економічні стимули. У цьому контексті українська діаспора, зокрема в країнах Латинської Америки, виступає одним із ключових суб'єктів культурної дипломатії [22]. Діаспори не лише зберігають національну ідентичність за кордоном, а й активно сприяють поширенню культурного спадку, мови, традицій та наративу про сучасну Україну в приймаючих суспільствах. Вони виконують функцію так званих «народних послів», які через особисті контакти, громадські ініціативи, релігійні та культурні інституції будують позитивне ставлення до своєї батьківщини. Концептуально дослідження ґрунтується на міждисциплінарному підході, що поєднує елементи міжнародних відносин, культурології, соціології міграції та історії. Особлива увага приділяється теоретичним підходам до поняття «культурної дипломатії» та «транскордонної активності діаспор», а також феномену культурного посередництва, коли діаспори стають медіаторами між країною походження та країною проживання. Культурна дипломатія через діяльність українських діаспор розглядається не лише як інструмент державної зовнішньої політики, а й як динамічний процес, у якому значну роль відіграє громадянське суспільство за кордоном. Саме ця форма культурної взаємодії дозволяє розвивати сталі та довготривалі відносини між країнами, не обмежуючись лише офіційними дипломатичними каналами [22].

Для глибокого розуміння ролі української діаспори в культурній дипломатії необхідно детальніше розкрити ключові терміни та концепції, що становлять методологічну основу цього дослідження. Культурна дипломатія — це використання елементів культури, освіти, мистецтва, спорту, науки та інформації для формування позитивного іміджу країни за кордоном, сприяння взаєморозумінню між народами, зміцнення міждержавних зв'язків та досягнення зовнішньополітичних цілей. Вона є невід'ємною частиною публічної дипломатії, яка, на відміну від традиційної дипломатії (міждержавної), спрямована на аудиторію іноземних громадян, а не лише на урядовців. Метою культурної дипломатії є створення сприятливого середовища для реалізації національних інтересів шляхом розвитку довіри, симпатії та взаємної поваги. Історично культурна дипломатія еволюціонувала від простих культурних обмінів до складних стратегій, які враховують глобалізаційні процеси, інформаційні технології та роль недержавних акторів. Вона може бути як офіційною (ініційованою та контрольованою державою, наприклад, через культурні центри, програми обміну, державні інституції), так і неофіційною (яка здійснюється неурядовими організаціями, митцями, науковцями, а також діаспорами). У сучасному світі ефективна культурна дипломатія часто передбачає поєднання обох підходів, де держава створює рамкові умови, а недержавні актори наповнюють їх змістом [22].

Термін «м'яка сила» був запроваджений американським політологом Джозефом Наєм у 1990-х роках [22]. Він описує здатність країни впливати на інших акторів міжнародних відносин не за допомогою примусу (військової сили чи економічних санкцій – «жорсткої сили»), а шляхом привабливості її культури, політичних цінностей та зовнішньої політики. Коли одна країна бажає того, що бажає інша, це значно зменшує потребу в дорогих «жорстких» інструментах впливу. Джерелами «м'якої сили» є: культура (мистецтво, література, музика, кіно, кулінарія, спорт), політичні цінності (демократія, права людини, верховенство права, свобода слова) та зовнішня політика (справедливість, миролюбність, співпраця). У контексті України, її «м'яка сила» значно зросла

після Революції Гідності та особливо після повномасштабного вторгнення Росії. Стійкість українського народу, його прагнення до свободи та демократії, а також багата культура стали потужними чинниками, що викликають захоплення та підтримку у світі. Культурна дипломатія є ключовим інструментом для конвертації цих симпатій у реальну політичну та гуманітарну підтримку [22].

Діаспора – це спільнота людей, що проживає за межами своєї історичної батьківщини, але зберігає з нею культурні, соціальні, економічні та часто політичні зв'язки [6]. У контексті культурної дипломатії діаспора виступає не просто об'єктом уваги держави походження, а активним суб'єктом, який самостійно генерує та реалізує культурні ініціативи. Її роль багатогранна: збереження національної ідентичності (створення культурних центрів, шкіл, церков), поширення культури (фестивалі, концерти, виставки, кулінарні майстер-класи), формування наративу (донесення правди, спростування дезінформації) та мобілізація ресурсів (фінансова, людська, політична підтримка). Українська діаспора в Латинській Америці, маючи глибоке коріння та добре організовані громади, є ідеальним прикладом такого суб'єкта. Їхня діяльність часто ініціюється "знизу", що робить її більш гнучкою, автентичною та ефективною у взаємодії з місцевим населенням.

Транскордонна активність діаспор стосується будь-яких форм діяльності, що перетинають національні кордони та підтримують зв'язки між діаспорною громадою та країною її походження [6]. Ця активність може бути економічною (грошові перекази, інвестиції), соціальною (підтримка родичів, благодійність), політичною (лобіювання інтересів, протестні акції) та культурною (організація обмінів, фестивалів). У контексті культурної дипломатії, транскордонна культурна активність діаспор є особливо цінною, оскільки дозволяє культурі країни походження не лише виживати в еміграції, а й активно поширюватися, інтегруватися та впливати на культурний ландшафт приймаючих суспільств. Це створює міцніші зв'язки, ніж ті, що можуть бути досягнуті лише офіційними дипломатичними каналами.

Культурне посередництво (або культурна медіація) — це процес, у якому діаспори виступають як посередники між культурою своєї країни походження та культурою приймаючої країни [22]. Це означає, що вони не просто ретранслюють свою культуру, а й інтерпретують її для приймаючого суспільства, враховуючи місцеві особливості, цінності та сприйняття. Водночас вони можуть інтегрувати елементи приймаючої культури у свою власну, створюючи унікальні гібридні культурні форми. Діаспори як культурні посередники виконують функції "перекладачів культур", "будівельників мостів", "адаптерів" та "промоутерів". Наприклад, адаптація українських кулінарних традицій у Бразилії є яскравим прикладом культурного посередництва.

Актуальність дослідження ролі української діаспори в культурній дипломатії значно зросла в умовах повномасштабної війни Росії проти України. Діаспора стала не просто додатковим, а одним із ключових інструментів мобілізації міжнародної підтримки. Вона виконує критично важливі функції: донесення правди про війну, репрезентація українських цінностей та мобілізація гуманітарної та політичної підтримки. Це демонструє, що культурна дипломатія через діяльність українських діаспор розглядається не лише як інструмент державної зовнішньої політики, а й як динамічний процес, у якому значну роль відіграє громадянське суспільство за кордоном. Цей комплексний підхід, що поєднує елементи міжнародних відносин, культурології, соціології міграції та історії, дозволяє отримати цілісне бачення ролі діаспори в культурній дипломатії, враховуючи як макрорівневі, так і мікрорівневі аспекти. Така децентралізована, але скоординована діяльність підвищує ефективність української культурної дипломатії, роблячи її більш гнучкою, автентичною та здатною оперативно реагувати на глобальні виклики.

1.2. Методи й джерельна база досліджень

Методологічну основу дипломної роботи становить поєднання загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема: описового, порівняльного аналізу, класифікації, вивчення літератури та систематизації інформації. Використання цих методів дало змогу комплексно й різнобічно розкрити тему дослідження – роль української діаспори у поширенні культурної дипломатії в країнах Латинської Америки.

Описовий метод застосовувався з метою створення цілісних предметних характеристик явищ та процесів, пов'язаних із діяльністю українських діаспор. Він був доречним на всіх етапах дослідження – від опису історичних передумов формування діаспори до аналізу сучасних практик культурної дипломатії.

Метод порівняльного аналізу дозволив зіставити особливості українських громад у різних країнах Латинської Америки (Бразилії, Аргентині, Уругваї тощо), порівнюючи їх за критеріями чисельності, інституційної структури, збереження культурної ідентичності, активності у культурно-дипломатичній сфері.

Метод класифікації інформації застосовувався для впорядкування й структурування джерел та аналітичних матеріалів за тематичними блоками, хронологічними періодами, країнами чи типами джерел (наукові праці, інтерв'ю, звіти, публіцистика тощо).

Вивчення літератури а саме контент-аналіз допомагає з'ясувати, наскільки всебічно досліджено окремі аспекти теми у вітчизняній та зарубіжній науковій думці. Застосування цього методу сприяло критичному переосмисленню змісту монографій, статей, енциклопедичних матеріалів та дозволило виявити наукові лакуни, які частково заповнює дана робота.

Метод систематизації відіграв важливу роль на етапі аналітичного узагальнення, коли здійснювався відбір ключових ідей та фактів для формування обґрунтованих висновків.

Щодо стану вивченості проблеми, слід зазначити, що питання української діаспори у Латинській Америці висвітлено у працях окремих істориків, політологів і культурологів (зокрема Г. Ковалю, С. Качараби, О. Іваночко), однак тема культурної дипломатії у контексті діаспорної діяльності досліджена фрагментарно. Науковий інтерес переважно зосереджувався на історичних аспектах міграції та збереженні ідентичності, тоді як культурно-дипломатичний вимір лишається недостатньо вивченим. Саме тому обрана тема є актуальною й має наукову новизну.

Щодо джерельної бази дослідження, то в контексті даної роботи я зосередився переважно на вітчизняних публікаціях, аналітичних матеріалах, інтерв'ю, а також на джерелах з відкритих електронних ресурсів, що репрезентують роль української діаспори в поширенні культурної дипломатії на країни Латинської Америки:

- Праці Івана Франка, зокрема статті «З приводу еміграції населення» та «Привид еміграції» [20; 21], у яких автор аналізує економічні, соціальні та психологічні аспекти еміграції українців наприкінці ХІХ століття, стали важливими джерелами для розуміння мотивацій перших хвиль українських переселенців;
- Інтерв'ю з професором Степаном Качарабою [10], опубліковане на платформі LocalHistory, допомогло реконструювати уявлення про діяльність бразильських агентів, які стимулювали міграцію українців до Бразилії наприкінці ХІХ століття;
- Стаття «Українці в Аргентині: як зберегти свою ідентичність в умовах життя іншої країни» [18], опублікована Ресурсним центром ГУРТ, дає цінні відомості про сучасні культурні практики українських громад в Аргентині;

- Монографія «Українці за океаном» Геннадія Ковалю [9] висвітлює особливості життя українських мігрантів у країнах Латинської Америки (зокрема Бразилії, Аргентині, Венесуелі, Парагваї та Уругваї) та їхню діяльність у сфері збереження і популяризації національної культури;
- Інтерв'ю з Віторіо Соротюком [4], яке дає уявлення про діяльність української громади в Бразилії зсередини, зокрема з погляду її впливу на міжкультурний діалог;
- Звіт діяльності Української Центральної Репрезентації в Аргентинській Республіці (УЦР) за 2008–2009 роки [17] відображає практичну діяльність української діаспори в галузі культурної дипломатії на офіційному рівні;
- Біографічна стаття про Антоюка Афонсо в Енциклопедії Сучасної України [2] демонструє внесок окремих діячів українського походження у суспільне життя країн Латинської Америки;
- Відеоматеріал «Українська діаспора в Латинській Америці: видатні діячі» від Ольги Іваночко [1] містить важливу інформацію про персоналії, які стали культурними амбасадорами України у регіоні;

РОЗДІЛ 2. ПЕРЕДУМОВИ Й ТЕРИТОРІАЛЬНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ МІГРАЦІЙНИХ ХВИЛЬ УКРАЇНЦІВ ДО КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ

2.1. Передумови міграції українців до країн Латинської Америки

Формування української діаспори в країнах Латинської Америки було зумовлене низкою складних та багатогранних історичних, соціально-економічних і політичних факторів. Для глибшого розуміння сучасної ролі українських громад у процесах культурної дипломатії необхідно насамперед проаналізувати обставини, за яких українці потрапляли до цього регіону, а також мотиви, що спонукали їх залишати рідні землі.

Соціально-економічне становище українців кінця 19 -початку 20 століття було тяжким. Його добре описав І.Я. Франко, який у своїх працях аналізував основні напрямки господарського розвитку Галичини, процеси парцелізації селянського землеволодіння, швидко прогресуючого аграрного перенаселення при низьких темпах промислового зростання і доводив, що головною причиною еміграції була економічна нужда [20].

Так, у статті “З приводу української еміграції” він писав: “Дехто твердить, що головною причтою є бідність, нужда і брак хліба. Але що на це сказати, коли емігрують і доволі заможні господарі, які мають землю, хліб, навіть гроші готівкою... Отже, не виключно голод і нужда, а також якісь інші, досі не виявлені причини посилюють еміграцію”. А далі додавав: “Сама мрія про “свободу”, здається, є принадою, яка вабить темний народ” [20]. В іншій статті І.Я. Франко наводить слова одного з емігрантів, які свідчать, що серед каталізаторів еміграції був брак освіти селян, особливо технічної й економічної: “Займатися промислом та ремісництвом ми не вміємо, знаємо лише рільництво, а господарювати зараз важко з тієї причини, що нема на чому” [21].

Соціально-економічне становище українців після другої світової війни 1945-1950 років також було тяжким та обумовлене післявоєнним голодом,

репресіями та тоталітарним режимом. Унаслідок чого багато хто бачив вихід для себе емігрувавши в Латинську Америку [9].

Цікаві твердження також навів історик В. О. Борис, який дослідив причини масового виїзду українців з Австрійської Галичини до Бразилії. Він пояснює це тим, що після скасування рабства у 1888 році бразильська влада гостро потребувала нової робочої сили. Уряд країни навіть взяв на себе витрати на морське перевезення емігрантів і доручив компанії «Метрополітан» організувати прибуття мільйона іммігрантів упродовж десяти років. Проєкт був офіційно оголошений у Львові наприкінці 1892 року [9].

Борис зазначає, що агенти пароплавних компаній і їхні місцеві представники у Галичині активно поширювали ідеалізовані розповіді про життя в Бразилії. Вони зображували цю країну як місце, де немає утисків з боку влади й визиску лихварів, а головною принадою була обіцянка безкоштовно отримати 25 гектарів землі. Саме можливість стати землевласником приваблювала селян більше за все [9].

Професор ЛНУ ім. Івана Франка Степан Качараба в інтерв'ю з Віталієм Ляскою також поділився додатковими подробицями про діяльність бразильських агентів. Один з них — Сільвіо Нодаріо — подорожував пішки Галичиною, видаючи себе за звичайного селянина. Агенти вміло використовували популярність ерцгерцога Рудольфа, якого українські селяни сприймали як доброзичливого покровителя. Вони поширювали легенду, що Рудольф живий і нібито стане царем Бразилії. Це сприяло формуванню в народі наївної ідеї: мовляв, республіка — це добре, але ще краще, якби вона мала свого царя [10].

Агенти вигадували фантастичні історії про бразильське життя: наприклад, що там картопля така велика, що її не підняти одному чоловікові, а врожаї збирають тричі на рік. Казали також, що в Бразилії не треба будувати хати, бо достатньо зірвати кілька великих листків з дерев — і вже маєш дах над головою. Ці неймовірні розповіді зачаровували простих селян, і вони починали вірити, що

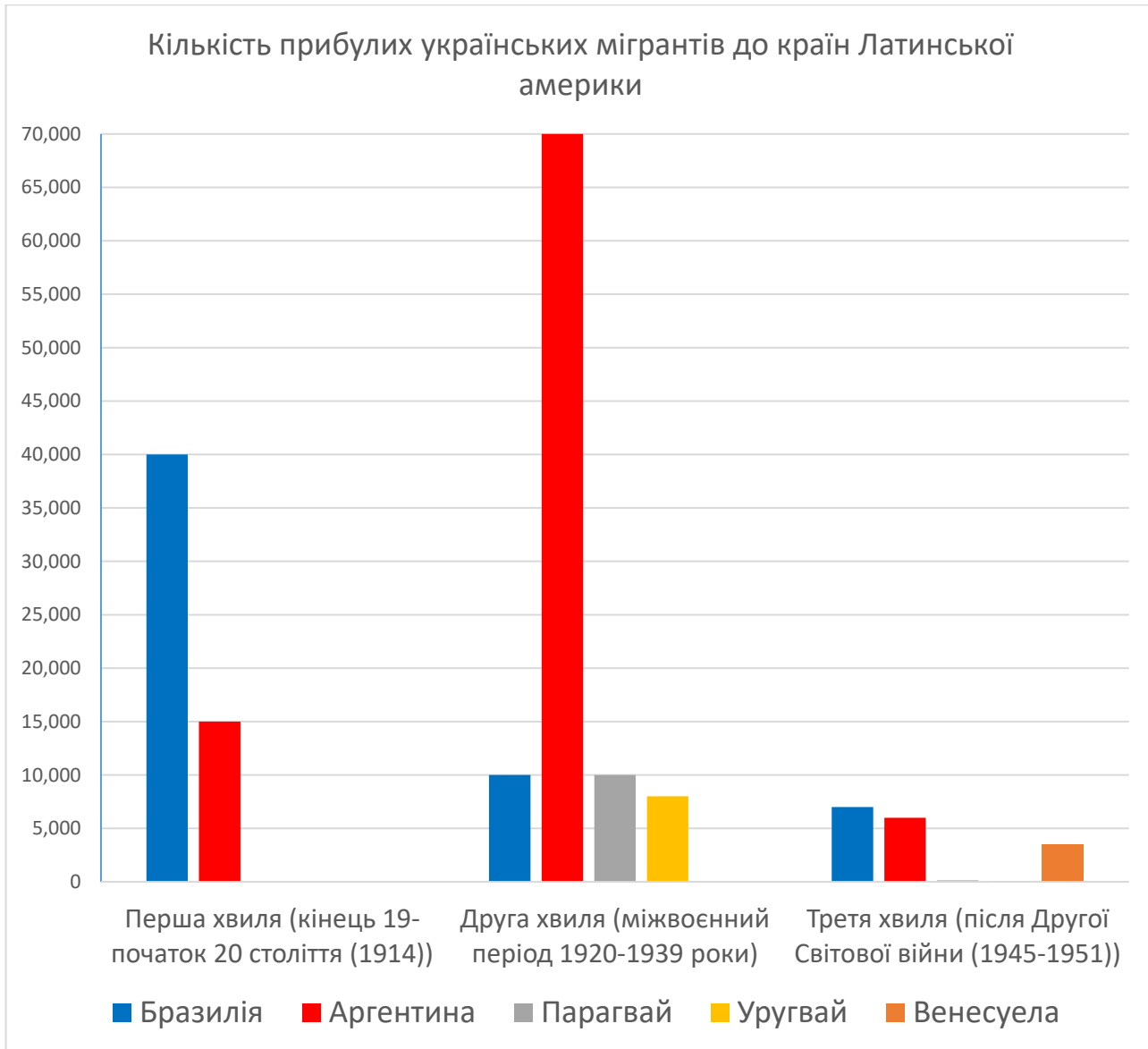
в Бразилії на них чекає справжній рай. Більше того, якщо поліція переслідувала агентів, то це лише додавало довіри до їхніх слів [10].

Отже, українська еміграція до країн Латинської Америки наприкінці ХІХ – у першій половині ХХ століття була спричинена комплексом внутрішніх та зовнішніх факторів. Внутрішні чинники включали аграрне перенаселення, економічні труднощі, низький рівень освіти, політичні утиски, голод та репресії на українських землях. Водночас зовнішні чинники, такі як попит на робочу силу в Латинській Америці та активна міграційна політика місцевих урядів, разом із пропагандою привабливого образу "нової батьківщини", стимулювали цей відтік населення. Розуміння цих передумов є ключовим для усвідомлення формування української діаспори в регіоні та подальшого аналізу її ролі в культурній дипломатії.

2.2. Територіальна диференціація міграційних хвиль українців до країн Латинської Америки

Територіальна диференціація української міграції до країн Латинської Америки дає змогу виявити, як регіональні особливості впливали на формування та розвиток українських діаспор. У цьому розділі я зосереджусь на аналізі таких країн, як Бразилія, Аргентина, Венесуела, Парагвай та Уругвай, оскільки саме в них спостерігалось найбільше зосередження українських емігрантів у різні історичні періоди. (Див. Додаток А). Бразилія стала першою латиноамериканською країною, що прийняла масову хвилю українців наприкінці ХІХ століття, Аргентина – другим за чисельністю центром української діаспори з активною культурною діяльністю, Венесуела – осередком повоєнної політичної еміграції, Парагвай – країною сільськогосподарського поселення трудових мігрантів, а Уругвай – прикладом невеликої, але згуртованої громади з активною громадською участю. Аналіз цих країн є необхідним для комплексного розуміння механізмів становлення української діаспори в Латинській Америці та подальшого вивчення її культурної дипломатичної діяльності [9].

Для кращого розуміння масштабів та динаміки міграційних процесів, розглянемо дані про кількість прибулих українських мігрантів до цих країн за основними історичними хвилями (Рис.1).

Примітка: Дані є приблизними та можуть варіюватися залежно від джерела. Ця таблиця відображає лише кількість прибулих мігрантів, а не загальну чисельність діаспори з нащадками [8,24,3,12,11].

Рисунок 1. Приблизна кількість прибулих українських мігрантів до країн Латинської Америки за основними хвилями (кількість осіб).

Власне, відмінності у динаміці міграційних потоків українців до країн Латинської Америки, наступні:

- Бразилія була безумовним лідером першої хвилі еміграції, прийнявши 40 000 українців. Це підтверджує її роль як першої "землі

обітованої" для українських селян, які шукали свободи та землі наприкінці XIX століття. На відміну від інших країн, масовість першої хвилі в Бразилії заклала основи великої та глибоко вкоріненої української громади. Наступні хвилі до Бразилії були значно меншими, що свідчить про певну стабілізацію або зміну міграційних пріоритетів [8].

- Аргентина стала основним напрямком для українців під час другої хвилі, прийнявши 70 000 мігрантів. Ця кількість значно перевищує показники інших країн у цей період. Якщо перша хвиля в Аргентину була менш інтенсивною, ніж до Бразилії, то друга хвиля зумовила стрімке зростання української присутності, що відбивало складніші політичні та соціально-економічні умовина українських землях. Приплив інтелігенції в цей період сприяв якісній зміні структури діаспори та активізації національного життя [24].

- Парагвай також отримав значний приріст українців у другу хвилю (10 000 осіб), що виділяє його серед інших країн, крім Аргентини та Бразилії. Це було пов'язано з інтенсивною агітацією та пропозиціями землі. Проте третя хвиля до Парагваю була незначною (близько 150 осіб), що свідчить про зміну пріоритетів у цей період та складні умови для адаптації [3].

- Венесуела виділяється тим, що основна українська міграція (3 500 осіб) припала саме на третю хвилю. Це була переважно політична еміграція та "переміщені особи", що шукали притулку після Другої світової війни. Це відрізняє профіль української громади у Венесуелі від більшості інших латиноамериканських країн, де переважала трудова міграція перших двох хвиль [12]

- Уругвай отримав українських мігрантів у другу хвилю (8 000 тисяч осіб), але не мав таких масових потоків, як Бразилія чи Аргентина. Його діаспора формувалася більш розпорошено, що вплинуло на характер її організації та збереження національної ідентичності [11].

Таким чином, кожна хвиля мала свої провідні країни призначення та свої особливості, що зумовлювало різний характер формування українських громад у Латинській Америці. Ці відмінності, своєю чергою, вплинули на подальшу роль діаспор у культурній дипломатії, їхню здатність до самоорганізації та поширення української культури в приймаючих суспільствах.

Суттєвим в контексті даного дослідження є розгляд територіальної диференціації міграційних хвиль українців на прикладі кожної із країн [8;24;3;12;11].

У переселенні українців до Аргентини можна виокремити чотири етапи, що в цілому відповідає періодизації української еміграції протягом XIX-XX століття [18].

Перша хвиля тривала протягом 1897-1914 років. Поштовхом до виїзду людей стали безземелля та безробіття, а самі переселенці були вихідцями із західноукраїнських земель, переважно селянами. Теж саме було характерно й для українських переселенців, які мігрували в інші латиноамериканські країни, наприклад, Бразилію, Уругвай, Парагвай тощо. Проте, після еміграції, частина українців почала працювати на промислових підприємствах Буенос-Айреса і його передмість [18].

Загалом, до Першої світової війни в Аргентину переселилося близько 15 тисяч українців, які проживали компактними групами [24]. Проблеми повсякденного життя тільки посилювали тенденцію до об'єднання, сприяли збереженню традиційного побуту та звичаїв. Зумівши протистояти асиміляції, перша хвиля еміграції стала фундаментом для подальшого формування української етнічної спільноти в Аргентині. У цьому значно посприяла Церква - священники та церковні парафії допомагали гуртуванню поселенців в Аргентині. У багатьох країнах Латинської Америки, куди прибували українські мігранти, Церква відігравала важливу роль у збереженні національної ідентичності, мови, звичаїв та релігійних традицій переселенців. Так само, як і в Аргентині, в інших досліджуваних країнах — Бразилії, Уругваї, Парагваї та Венесуелі — священники

та церковні парафії стали центрами культурного та духовного життя українських громад [18].

На початках саме Церква стала центром суспільного життя переселенців [18]. Тут виникали навчальні релігійно-соціальні школи українознавства, курси та конференції, церковні братства, аматорські гуртки, читальні та українські школи. Наприклад, греко-католицький єпископ І. Секнишин заснував українську читальню в Азарі, соціальний клуб “Україна” в місті Апостолесі, а згодом і український сільськогосподарський кооператив у цьому ж місті. Перші роки проживання в Аргентині були важкими (нестача грошей, відносно високі ціни на землю). Дошкуляли і незвичні кліматичні умови, при яких не звикли працювати українські селяни. Тому згуртування стало запорукою успішного виживання та розвитку [18].

Уже на початку 1910-х років Аргентина стала відомим напрямком для українських селян, насамперед із Галичини. Наприклад, на березень 1913 року в місті Азара проживала близько тисячі українських родин, які нещодавно заснували там читальню. Однак еміграція супроводжувалась як надіями, так і гіркими розчаруваннями. Попри обіцянки земель та роботи, реальність виявлялась суворою: непридатний клімат, важкі умови праці, зневага до прав переселенців і відсутність освітніх та культурних інституцій. Через це канадська влада навіть оприлюднила офіційну осторогу проти міграції до Аргентини, посилаючись на численні випадки, коли переселенці зазнавали значних збитків і змушені були повертатися додому за рахунок уряду. Типовим прикладом таких невдач стала історія Івана Оленюка з Альберти, якого, після повного розорення, канадські органи були змушені повернути назад [9].

У 1920–1930-х роках українська еміграція до Аргентини різко зросла — до країни прибуло від 50 до 95 тисяч українців. Цей новий потік охоплював не лише селян, а й представників інтелігенції: робітників, митців, науковців. Їхній виїзд був зумовлений як економічними, так і політичними причинами, зокрема утисками в радянській Україні й Польщі. Ця хвиля принесла нову динаміку в

життя вже сформованої української громади: новоприбулі активізували національну діяльність, посилили організоване життя, а також сприяли культурному відродженню [9].

Географія українського поселення в Аргентині була доволі широкою. Значна частина мігрантів осіла в провінції Місьйонес — у містах Апостолес, Азара, Лас-Тунас, Трес-Капонес, а також у нових поселеннях — Обері, Леандро-Н-Алем, Посадас. Також українці активно освоювали території Чако, Мендоси, Формоси, Кордови, Ентре-Ріосу, Коррієнтеса та інші сільськогосподарські регіони. Картографічний матеріал наведено в Додатку А (рис. А.1). У Чако вони займалися вирощуванням бавовнику й сорго, в Мендосі — виноградарством і садівництвом, у Місьйонес — тютюном і чаєм, а в степових зонах — традиційним хліборобством. Водночас у Буенос-Айресі та інших великих містах мешкала інтелігенція та заробітчани, які шукали тимчасовий заробіток, плануючи повернення на Батьківщину [9].

Становище мігрантів не завжди було стабільним. Наприклад, у колонії Дора (провінція Чако) українці стикались із труднощами землекористування, дефіцитом води для зрошення, жорсткими умовами отримання землі та важкою працею. Ці обставини змушували багатьох переселенців залишати колонії в пошуках кращих умов [9].

Попри труднощі, українці поступово консолидувались. Уже в 1920-х роках почали з'являтися перші ознаки національного культурного життя. В червні 1923 року до Аргентини прибув український хор під керівництвом Олександра Кошиця, який до цього гастролював у США. В Аргентині колектив провів низку успішних концертів, привертаючи увагу місцевої інтелігенції та урядовців. Цей візит став символом культурної присутності українців на новому континенті [9].

У міжвоєнний період українська громада Аргентини зміцніла і почала формувати організовану структуру. Особливо активною виявилася «Просвіта» на Док-Суд у Буенос-Айресі, яка створила перший Український Народний Дім і взяла на себе функцію координації культурного та громадського життя. Інші

осередки, зокрема Український національний клуб та культурні товариства, займалися проведенням вистав, лекцій та випуском періодичних видань [9].

У цей же час міжетнічні відносини в еміграційному середовищі були не завжди гармонійними. Польське населення, яке також прибуло до Аргентини, іноді висловлювало незадоволення тим, що українці краще інтегрувались, мали власну громаду і мережу взаємодопомоги. Це породжувало міжнаціональні конфлікти, які іноді виходили за межі побутових суперечок [9].

Отже, історія української еміграції до Аргентини — це складний і багатогранний процес, що охоплює соціально-економічні виклики, елементи культурного розквіту, боротьбу за збереження ідентичності та формування стійкої громади.

Упродовж історії українського народу були періоди, коли через соціально-політичні та економічні труднощі тисячі людей змушені були покидати рідну землю в пошуках кращої долі. Одним із напрямків такої еміграції стала Бразилія. Перші документально підтверджені згадки про українців у цій країні з'являються ще на початку XIX століття. У 1803–1804 роках мореплавець з Ніжина Юрій Лисянський, під час навколосвітньої експедиції, детально описав Бразилію у своєму щоденнику. Однак масове переселення українців до цієї південноамериканської країни почалося наприкінці XIX століття [9].

Перші українські переселенці прибували до Бразилії у 1872–1884 роках і в основному оселялися у містах Сан-Пауло та Куритіба. Масова еміграція тривала з 1895 по 1907 роки, переважно з території Галичини. За цей період до країни прибуло близько 9 тисяч українських сімей. Вони утворили численні колонії, зокрема в Санта-Барбарі, Антоніо-Олінто, Уніао-да-Віторія, Ірасемі, Марешал-Маллет, Дорізони, Прудентополісі та інших місцевостях на південному сході штату Парана та на півночі Санта-Катаріни [9].

З прибуттям галичан у 1896 році до Бразилії прибули і перші священники Української греко-католицької церкви. Уже в 1897–1898 роках вони почали

організовувати українські школи просто в оселях переселенців. Велику роль у цьому відіграли отці-василіяни та жіночі чернечі згромадження, два з яких були створені безпосередньо в Бразилії. Завдяки їм у 1898 році у Прудентополісі відкрилися перші українські суботні школи. Українське шкільництво отримувало і міжнародну підтримку – зокрема, у 1909 році австрійський цісар Франц Йосиф пожертвував 1500 корон на розвиток українських шкіл у Парані [9].

Більша частина українських переселенців поселилися в штаті Парана. Крім того, українські громади осіли в штаті Санта-Катаріна, Ріо-Гранде-до-Сул, Еспіріто Санто, місті Сан-Паулу та його околицях. Картографічний матеріал наведено в Додатку Б (рис. Б.2). Спочатку їхнє життя було непростим. Вони жили скромно, здебільшого окремо від інших національних громад, працювали як селяни, робітники чи ремісники. Однак вже у 1907 році українська інтелігенція у Куритібі розпочала активну культурно-просвітницьку діяльність. Було засновано товариство «Просвіта», започатковано першу українську газету в Південній Америці – «Зоря». Газета ставила за мету моральне, культурне та економічне піднесення громади [9].

На шпальтах «Зорі» розповідалося як про успіхи, так і про труднощі емігрантів. Наприклад, описувалися напади місцевих племен на українських залізничників поблизу Ріо де Пеїхе, через що компанія змушена була озброїти працівників. У колонії Нова Одеса проживали українці, які рятувалися від переслідувань у Російській імперії – зокрема, згадуються матроси з броненосця «Потьомкін». У той же час гостро відчувався брак українських учителів і світських священників [9].

Попри труднощі, поступово відбувалося економічне зміцнення громади. Українці відкривали магазини, засновували тартаків (лісопильні), млини, займалися сільським господарством. Якщо раніше Парана змушена була імпортувати продукти харчування, то на початку ХХ століття українські селяни забезпечували потреби регіону у картоплі, кукурудзі, цибулі, олії і навіть

експортували надлишки до інших провінцій. Вони вирощували жито, гречку, льон, садили рис і каву [9].

8 березня 1908 року в Куритібі було засновано «Товариство імені Тараса Шевченка», метою якого була підтримка української ідентичності, звичаїв та культурних ініціатив. Воно почало видавати журнал «Основа». За короткий час українці створили торгові заклади, гарбарні, магазини галантереї, розвивали власну промисловість і ремесла. Газета «Зоря» відзначала: якщо українці будуть згуртовані, вони зможуть посісти провідні позиції в регіоні [9].

Поступово зростав і національний рух. У 1909 році заснували товариство «Січ», яке приєдналося до «Русько-Народного Союзу». У грудні того ж року відкрилася українська школа імені Тараса Шевченка, де дітям навіть безкоштовно роздавали підручники. Водночас не всі батьки підтримували ідею освіти – у деяких колоніях школи закривалися через низьку відвідуваність. Причинами були як байдужість, так і відсутність розуміння важливості навчання [9].

Зростала і культурна активність. У колоніях відкривалися читальні товариства, організовувалися вистави, вечори, присвячені українським поетам, зокрема Тарасові Шевченку. Так, у 1913 році в Прудентополісі відзначали річницю народження Кобзаря урочистою вечіркою з хоровими виступами та декламаціями, а також театральними постановками, зокрема «Мартина Борулі» Івана Карпенка-Карого. У 1914 році на засіданні міської ради Марешаль-Маллет було ухвалено рішення назвати одну з вулиць на честь Тараса Шевченка, попри спротив польських радників [9].

Особливо цінними для громади були читальні товариства, які давали доступ до українських книжок, сприяли збереженню мови й національної свідомості. У колонії Итапара, під час лекції про життя Шевченка, простора школа не вмістила всіх охочих, і частина людей слухала виступ під вікнами. Такі події показували, що навіть далеко від батьківщини українці не втрачали зв'язку з культурною спадщиною [9].

Втім, туга за рідним краєм залишалася глибокою. У листах до України емігранти писали про своє відчуження серед чужої мови й природи, про сни, в яких бачили білі українські хатки, дуби та липи, які замінили для них бразильські «канга» та «імбуя». І все ж, незважаючи на відстань і труднощі, українці в Бразилії не відставали в культурному розвитку від своїх братів на Заході. Газета «Український Хлібороб» повідомляла про театральні вистави, національні свята та активність українських культурних осередків, зокрема в Юніон-да-Вікторія, де з успіхом поставили «Наталку Полтавку» [9].

Таким чином, українська громада в Бразилії зуміла не лише вижити в складних умовах, а й зберегти і розвинути власну ідентичність, культуру та духовність. Її внесок у соціальне, економічне і культурне життя Бразилії – вагомий і гідний пам'яті.

Українська присутність у Парагваї бере свій початок ще з XVIII–XIX століття, а найбільша хвиля міграції припала на початок XX століття. Українські мігранти селилися переважно у південно-східній частині країни, де сформували кілька культурних осередків, хоч і майже не мали освіченої інтелігенції. Картографічний матеріал наведено в Додатку В (рис. В.3) [9].

Після війни уряд Парагваю відкрив можливість масового переселення, запропонувавши до 100 000 європейських поселенців по 20 гектарів лісової землі на родину. Однак умови були жорсткими: земля продавалася за плату, клімат і природне середовище були складними, а життя вимагало повної віддачі фізичній праці, залишаючи мало простору для культурного розвитку. До того ж, у країні панувала політична нестабільність, спричинена невдалим військовим переворотом. Через це переїзд до Парагваю був виправданий лише для молодих, витривалих і рішучих людей [9].

Незважаючи на труднощі, Парагвай став одним із ключових напрямків української еміграції в Латинській Америці, особливо з 1930-х років. Поодинокі заробітчани поступово поступалися місцем цілим родинам, які оселялися на новій землі в надії на краще життя. Їх приваблювала дешева земля та активна

агітація, зокрема з боку генерала Беляєва. Хоча ця пропаганда не охопила Галичину, еміграційний потік посилювався, і з часом українська громада Парагваю зросла до понад 15 000 осіб, що зробило її третьою за чисельністю в Латинській Америці після Бразилії та Аргентини [9].

Однак адаптація до нових умов давалася важко. Парагвай різко відрізнявся від «старого краю» як кліматично, так і господарськи. Українці страждали не лише від фізичних труднощів, а й від загрози втратити національну ідентичність. Особливо складним було протистояння проросійським силам у середовищі емігрантів. Найбільше шкоди завдав колишній денікінський офіцер Бутлегеров, який, скориставшись участю у війні між Болівією та Парагваєм, здобув посаду керівника українських колоній [9].

Під владою Бутлеєрова відбулося цілеспрямоване знищення української культури: заборонялися освітні та культурні заходи, закривалися школи, нищилася символіка, а самих українців зловмисно звинувачували в комунізмі. Парадоксально, але водночас Бутлегеров сприяв поширенню реального комунізму серед російських емігрантів. Його методи були жорстокими — п'ять убитих українських колоністів стали трагічним свідченням бруталного тиску та репресій [9].

Проте українці не скорилися. У відповідь на зростаючу загрозу була створена організація спротиву — Український Центральний Організаційний Комітет, очолений І. Падучаком та І. Палятинським. Основною метою комітету стало налагодження взаєморозуміння з парагвайською владою, захист прав українських переселенців і домагання легалізації культурних, освітніх та економічних організацій [9].

Зусилля комітету дали вагомий результат. Делегація парагвайського уряду відвідала українські поселення та особисто переконалася у неправдивості звинувачень, які поширювалися проросійськими колами. Усі обмеження на створення українських інституцій було скасовано [9].

Знаковою подією стало створення 11 червня 1937 року в місті Енкарнасіон товариства „Просвіта“. Його головою було обрано І. Палятинського. Товариство започаткувало активну організаційну, освітню та культурну діяльність, що включала заснування філій, кооперативів, секцій допомоги новоприбулим, розвиток школи, бібліотек та інших форм національного життя [9].

Таким чином, попри всі труднощі, українські переселенці змогли не лише вижити в новому середовищі, а й створити дієву громаду, яка й донині зберігає та розвиває українську ідентичність у Парагваї.

Станом на 3 травня 1936 року українська громада в Уругваї налічувала близько 10 тисяч осіб, із яких понад 7 тисяч проживали в столиці країни — Монтевідео. Ці емігранти походили з різних регіонів України: Наддніпрянщини, Волині, Галичини, Буковини й Закарпаття. Попри чисельність, українці не формували компактних поселень, а були розкидані по всьому Монтевідео та його передмістях, що охоплювали кількадесят квадратних миль однак пізніше вони розселилися й по інших регіонах країни [9]. Картографічний матеріал наведено в Додатку Г (рис. Г.4).

Українська діаспора в Монтевідео була дуже строкатою як у релігійному, так і в політичному плані. Серед них були православні, греко-католики, протестанти, баптисти й атеїсти. Політично серед емігрантів переважали комуністи, здебільшого через ідеологічне засліплення, хоча також були й соціалісти, націоналісти, анархісти та аполітичні особи. Політична та ідеологічна розпорошеність ускладнювала спільну діяльність, хоча деякі організаційні спроби були [9].

Серед основних українських організацій в Уругваї на той час слід згадати:

1. Український Робітничий Союз ім. Тараса Шевченка (1927) — налічував 55 активних членів і мав значну бібліотеку. Проте організація діяла під впливом Комінтерну та радянської пропаганди. Вона різко

виступала проти українського національного руху, в тому числі проти УНДО, УПР, ОУН та незалежної преси [9].

2. Товариство «Воля» (1935) — неофіційна філія Шевченківського Союзу, зорієнтована переважно на буковинське середовище. Мала близько 30 активних членів [9].

3. Товариство ім. Івана Франка (1935) — виникло внаслідок розколу з Шевченківським Союзом. Організація мала 31 активного члена, але її політична орієнтація залишалася нечіткою [9].

4. Читальня «Просвіти» (1934) — національно зорієнтоване, але слабке через брак активних членів (22 з 48 формальних) та обмежені ресурси. Колишні петлюрівці, які долучилися до діяльності, стали об'єктами нападів з боку комуністів, які поширювали про «Просвіту» дезінформацію, зокрема називали її «білогвардійською» [9].

Духовне життя громади страждало через відсутність української церкви. Єдина православна парафія підпорядковувалася російському священнику, колишньому царському полковнику, який відкрито сповідував імперські ідеї «єдиної неподільної росії». Не було також і української школи, що призводило до поступової втрати мови серед дітей [9].

Матеріально українці в Уругваї жили доволі непогано, маючи постійну роботу й можливості для заробітку. Проте в моральному сенсі ситуація викликала тривогу. Азартні ігри, кінні перегони, картярство й легкодоступний алкоголь спричиняли деградацію окремих членів громади. Багато хто вів пасивний спосіб життя, не долучаючись до жодної організації й уникаючи громадської праці [9].

Разом із тим, залишались можливості для поліпшення ситуації. Автори звітів і спостережень вказували, що активізація культурного та релігійного життя була цілком реальною за умови приїзду кількох спеціалістів із Галичини. Передусім йшлося про: українського священника, харизматичного та музично обдарованого; режисера з практичним фахом (столярство, шиття); учительку для

дітей, яка могла б паралельно працювати на фабриці; кооператора-економіста, здатного об'єднати розмаїті ідеологічні групи громади [9].

Українці-лемки в Монтевідео (приблизно 200 осіб) загалом залишалися осторонь організаційної діяльності [9]. Лише окремі особи долучалися до «Просвіти» чи Робітничого Союзу. Проте серед них існував інтерес до практичних справ: заснування кооперативу, створення українського дому, відкриття школи. Лемківський активіст Олександр Галушак згуртував навколо себе 26 однодумців і мав на меті створити безпартійний союз. Громада підтримала ідею запросити українського священника, хоча фінансово утримати його на той момент не могла. Тим не менш, зберігалася впевненість, що за кілька років це стане можливим [9].

Попри всі труднощі, емігранти працювали по 8 годин щодня, а у вільний час мали змогу займатися громадською та культурною працею — організовувати хор, ставити вистави, які приносили і моральне, і матеріальне задоволення. Ідеї створення пекарні з українським хлібом або інших кооперативних проєктів були цілком реалістичними, лише бракувало ініціативних фахівців [9].

Загалом життя українців в Уругваї у період другої хвилі еміграції було спокійним і безпечним, з наявністю робочих можливостей для тих, хто прагнув працювати. Особливо затребуваними були кухарі, пекарі й ремісники. Проте зберегти національну ідентичність у новому середовищі було можливо лише завдяки активній участі самих українців у громадському житті [9].

Українська громада у Венесуелі відзначалася активністю та організованістю. Її існування було офіційно визнано місцевою владою, а координацію громадського життя забезпечувала Управа Громади. Значну частину цієї громади складали інженери, які зуміли здобути добру роботу, особливо в столиці країни — Каракасі, де й проживала основна частина українських мігрантів. Картографічний матеріал наведено в Додатку Д (рис. Д.5) [9].

Інженери стали провідною силою української інтелігенції у Венесуелі. З метою збереження технічного потенціалу на майбутнє відновлення української державності, 27 лютого за ініціативою інженера Івана Лазаренка було створено Товариство Українських Інженерів у Венесуелі. На установчих зборах було вирішено орієнтуватися на програму подібного товариства в США. Серед першочергових завдань новоутвореної організації були: укладення власного статуту, об'єднання всіх українських інженерів у країні, розвиток міжнародної співпраці, а також — за сприятливих умов — створення підприємства з українським капіталом, яке б підтримувало фахівців і забезпечувало робочі місця співвітчизникам [9].

Варто підкреслити, що серед інженерів переважав прагматичний, діловий підхід до життя, завдяки чому громада уникала ідеологічних поділів. У 1945 році в країні нараховувалося близько 35 українських інженерів. Більшість із них були успішно працевлаштовані та отримували гідну оплату праці [9].

Інженери не лише реалізовувалися в професійній сфері, а й брали активну участь у громадському житті. Вони закликали до єдності та співпраці заради майбутньої розбудови України. Власне товариство також підтримувало фаховий розвиток, захищало права інженерів, а також проводило збір статистичних даних про українських спеціалістів у країні [9].

Однак не лише інженери прагнули стабільності. Частина українців обрала шлях сільськогосподарських колоній. І хоча такі спроби мали певний початковий успіх, приклад колонії поблизу Ляломи (Едоляри) яскраво демонструє труднощі, з якими стикалися українські переселенці [9].

У листі інженера Івана Назаренка з 1948 року описується подорож із Каракаса до цієї колонії. Перші враження були позитивні — частина українських родин створила власні майстерні, працювала дружно та ефективно. Наприклад, родина Гончаренків заснувала меблеву майстерню з українською назвою та символікою, успішно залучивши до роботи як членів родини, так і інших

українських переселенців. Поруч розпочали діяльність і столярні майстерні інших емігрантів, які також були задоволені умовами життя та праці [9].

Проте на фоні окремих історій успіху в колонії поступово почали загострюватися суперечності. Земля, придбана кооперативом за кредит від інституту, мала оброблятися спільно, до того ж із зобов'язанням щорічно виплачувати частину врожаю власниці. Спільна організація праці передбачала дисципліну та колективну відповідальність, однак це не всім виявилось до снаги [9].

Проблеми почалися з приїздом кількох новоприбулих із Каракаса, зокрема Миколи Чумака. Хоча формально він не мав права приєднатися до колонії, йому вдалося завоювати довіру власниці землі та почати власну індивідуальну обробку ділянки. Згодом він спробував розколоти громаду, підбурюючи колоністів на перехід до індивідуальних господарств, що суперечило умовам кредиту. Його дії призвели до внутрішніх конфліктів, зупинки колективної праці та зриву посівної кампанії. Колонія опинилася перед реальною загрозою голоду [9].

Цей інцидент засвідчив крихкість довіри до українських поселень як з боку венесуельських партнерів, так і всередині самої громади. Організатор кооперативу, пан Підприхода, який здобув кредит і заклав основи колонії, став об'єктом необґрунтованої критики та звинувачень. Ситуація стала настільки складною, що інститут, який надавав фінансову підтримку, був змушений ввести комісара для управління колонією та пригрозив висилкою непрацездатних членів [9].

Лист Назаренка завершується сумним підсумком: попри сприятливі природні умови, доступ до землі та початкові ресурси, деструктивна поведінка окремих осіб і відсутність згуртованості поставили під загрозу саме існування українських аграрних ініціатив у Венесуелі. Автор радить не організовувати подібні колонії з українцями без глибокого аналізу й відповідної підготовки,

адже надто часто трапляється, що бажання працювати замінюється прагненням до легкого заробітку [9].

Таким чином, історія української громади у Венесуелі є складною мозаїкою успіхів, розчарувань і боротьби за виживання. Вона показує як приклади самоорганізації, фахового розвитку та підприємництва, так і виклики, пов'язані з людським фактором, адаптацією до нових умов і збереженням ідентичності на чужині [9].

Отже, українська міграція до країн Латинської Америки була не лише наслідком глибоких кризових явищ на українських землях та сприятливих зовнішніх умов, а й характеризувалася значною територіальною диференціацією. Ця диференціація проявлялася у різноманітності соціального складу мігрантів, їхніх шляхах економічної адаптації та унікальних викликах, з якими стикалися громади у різних країнах регіону. Незважаючи на ці відмінності та численні труднощі, ключовою характеристикою української діаспори в Латинській Америці стала її висока адаптивність та здатність до самоорганізації, що дозволило зберегти національну ідентичність і культуру та заклало важливе підґрунтя для подальшого аналізу їхнього внеску у сферу культурної дипломатії.

РОЗДІЛ 3. СУЧАСНЕ ЖИТТЯ НАЩАДКІВ УКРАЇНЦІВ У КРАЇНАХ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ Й ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

3.1. Актуальні питання у житті нащадків українських мігрантів у країнах Латинської Америки

Українська діаспора в країнах Латинської Америки — одна з найбільших та найстійкіших у світі. Для кращого розуміння масштабу української діаспори в Латинській Америці, розглянемо дані щодо кількості нащадків українських мігрантів у ключових країнах регіону (Рис.2).

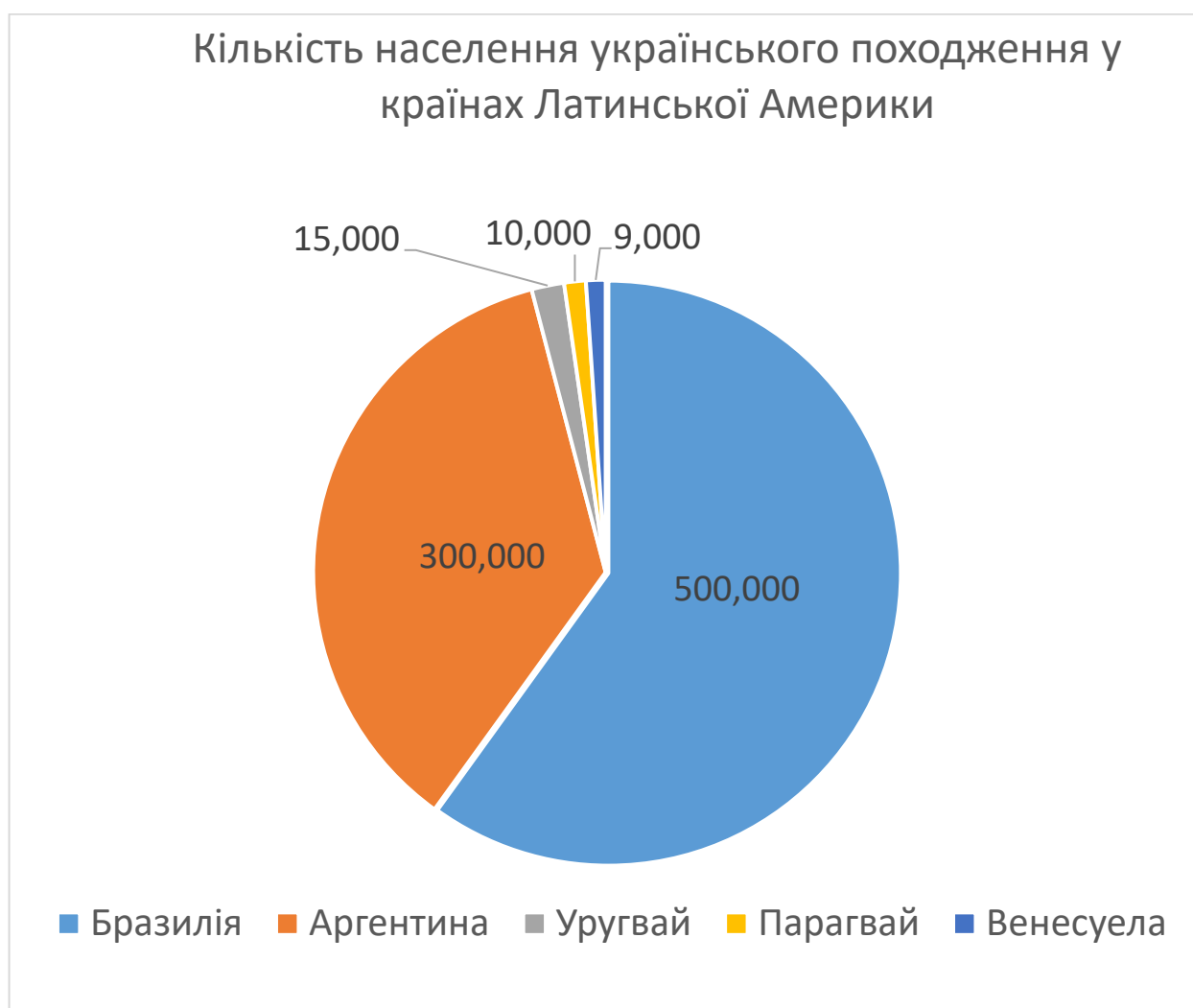

Рисунок 2. Кількість населення українського походження в Бразилії, Аргентині, Уругваї, Парагваї та Венесуелі [3;11;15;7;19].

Впродовж понад століття, починаючи з кінця XIX століття, українські мігранти оселялися в Бразилії, Аргентині та інших державах регіону, створюючи компактні громади, які зберігали рідну мову, віру, звичаї та культурні практики. Проте з плином часу постали нові виклики — асиміляція, зміна мовного середовища, доступ до інформації про Україну, зміна ідентичності молодого покоління. У цьому контексті важливо дослідити, як саме сучасні нащадки українських мігрантів підтримують свою ідентичність, які труднощі виникають у процесі збереження культурної спадщини та яку роль у цьому відіграють громадські організації. Особливої уваги потребує аналіз того, як елементи української культури адаптувалися до місцевих реалій та які ініціативи сьогодні спрямовані на її популяризацію [4].

Сьогодні нащадки українських мігрантів у країнах Латинської Америки продовжують зберігати елементи своєї культурної спадщини, що стали невід'ємною частиною їхнього повсякденного життя. Вони згадують, що в родинях усе було тісно пов'язане з українською культурою — від традиційної кухні до релігійних обрядів, святкувань і побутових звичаїв. Проте ці елементи з роками адаптувалися до місцевих умов [4].

Так, у Бразилії українські родини готують борщ як єдину рідку страву, хоча більшість інших спільнот надають перевагу "білому супу". Кутю заправляють згущеним молоком замість меду чи узвару, а кріп, відсутній у місцевій флорі, замінюють іншими прянощами при квашенні овочів. Ці приклади свідчать про збереження українських кулінарних традицій в адаптованій формі, відповідно до наявних ресурсів [4].

Особливе місце займає декоративно-прикладне мистецтво. Наприклад, писанкарство збереглося не лише як сімейна традиція, але й стало джерелом доходу для окремих майстрів. Вони створюють унікальні писанки з воском усередині, що робить їх більш довговічними — їх активно купують як подарунки. Розвиток Інтернету значно полегшив молоді доступ до інформації

про Україну, що сприяло поверненню забутих традицій, таких як виготовлення ляльок-мотанок [4].

Окремої уваги заслуговує ситуація з українською мовою. Під час перших хвиль еміграції вона була основною мовою спілкування. Та вже з 1950-х років, унаслідок асиміляції, її витіснили португальська в Бразилії та іспанська в Аргентині. Попри це, в окремих селах і містечках, де українці проживають компактно, мова збереглася — хоч і у видозміненому вигляді. Наприклад, мовлення часто містить змішування українських і португальських слів в одному реченні, але при зверненні до батьків використовують саме "тато" і "мама", а не місцеві аналоги. Загалом, поширеним є варіант галицької української початку ХХ століття — такий, яким володіли перші переселенці [4].

Для багатьох ця мова та культура — не лише етнічний маркер, а й частина родинної історії. Молоде покоління часто ідентифікує себе українцями саме тому, що так себе називали їхні батьки й діди: "Я — українець", — кажуть вони, навіть якщо ніколи не були в Україні [4].

Значну роль у збереженні української ідентичності в Латинській Америці відіграють громадські організації. Так, у Бразилії активно діє Українсько-бразильська Центральна Репрезентація, яку очолює Віторіо Соротюк — представник третього покоління українців, народжених в еміграції. Його родина емігрувала до Бразилії з Тернопільщини ще в 1895 році. Адвокат за освітою, Віторіо понад 30 років працює над зміцненням української громади. Саме він став ініціатором законопроєкту про визнання Голодомору геноцидом урядом Бразилії, а також добився офіційного статусу української мови в муніципалітеті Прудентополіс [4].

Під його керівництвом організація представляє інтереси українців у Бразилії на політичному та культурному рівнях, веде комунікацію з урядами обох країн. Віторіо бере участь у міжнародних подіях, зокрема у самітах Світового конгресу українців, а також зустрічався з Президентом України Володимиром Зеленським, обговорюючи підтримку України в умовах війни [4].

Окремою ініціативою Репрезентації стала популяризація української історії у Бразилії. Через відсутність відповідної літератури в бібліотеках і книгарнях вони придбали права на переклад і видання книжки Ореста Субтельного «Історія України», яку розповсюджують у вищих навчальних закладах і ЗМІ. Крім того, до українського посольства було передано десятки примірників книжок про історію України, Голодомор і мистецтво писанкарства [4].

Подібна структура існує й в Аргентині — Українська Центральна Репрезентація в Аргентині об'єднує понад 40 організацій, які охоплюють широке коло сфер: культурну, релігійну, молодіжну та освітню діяльність. Серед них — «Просвіта», «Відродження», Союз українок, «Пласт», Спілка української молоді, Фундація ім. Тараса Шевченка, Братства колишніх вояків, Євангельське Християнське Братство, Українське Руханкове Товариство «Сокіл» та багато інших. Більшість із них мають регіональні філії, власні медіапроекти (наприклад, радіопрограму «Голос України») і навіть відпочинкові центри [17].

Ці організації відіграють ключову роль у забезпеченні спадкоємності традицій, культурної активності та зв'язку з історичною Батьківщиною, а також створюють простір для самоідентифікації нових поколінь українців у діаспорі.

Таким чином, життя нащадків українських мігрантів у країнах Латинської Америки є унікальним прикладом поєднання культурної спадщини та адаптації до нових умов. Незважаючи на асиміляційні процеси, значна частина української ідентичності збереглася через мову, кулінарію, релігію, мистецтво й активність громадських організацій. Багато сучасних українців у Бразилії чи Аргентині ототожнюють себе з Україною завдяки сімейній пам'яті, традиціям та намаганням старших поколінь передати цю ідентичність. Завдяки інституційній діяльності таких діячів, як Віторіо Соротюк, та великій кількості культурних осередків, українська громада не лише зберігає зв'язок з історичною Батьківщиною, але й активно популяризує її в міжнародному середовищі. Сучасні виклики лише посилюють необхідність підтримки культурної

спадщини, що стала основою самоідентифікації вже не одного покоління українців за кордоном.

3.2. Потенціал української діаспори у країнах Латинської Америки в контексті культурної дипломатії

Від моменту проголошення Незалежності Україна активно розбудовує свою дипломатичну мережу, зокрема в Латинській Америці. Цей процес відбувався кількома хвилями, кожна з яких мала свої особливості та пріоритети. Паралельно з офіційними дипломатичними каналами, українська діаспора в регіоні відіграє ключову роль у неофіційній "народній дипломатії", створюючи потужний синергійний ефект у просуванні української культури та інтересів. Українська діаспора в країнах Латинської Америки, що сформувалася внаслідок кількох хвиль міграції, є не лише унікальним осередком збереження національної ідентичності, а й відіграє надзвичайно важливу роль у розвитку культурної дипломатії України в регіоні. Її діяльність охоплює широкий спектр напрямів — від організації культурно-мистецьких заходів і просвітницьких програм до ініціатив, спрямованих на офіційне визнання української спадщини в країнах проживання. Цей розділ присвячений дослідженню того, як саме потенціал української діаспори реалізується у сфері культурної дипломатії, висвітлюючи конкретні приклади та внесок видатних діячів у зміцнення позицій України на міжнародній арені [13;14].

Хвилі відкриття та еволюція дипломатичної присутності.

Дипломатична присутність України в Латинській Америці розвивалася поступово:

1991–1994 роки: Перший етап відкриття. Після проголошення Незалежності Україна одночасно встановлювала дипломатичні відносини з багатьма країнами Латинської Америки та відкривала перші посольства. Саме в цей період було засновано посольства в ключових країнах регіону [13;14].

Середина 2000-х років: Оптимізація та розширення мережі. Цей період був відзначений подальшою оптимізацією та точковим розширенням мережі дипломатичних представництв, а також залученням більших ресурсів на культурну діяльність [13;14].

Після 2014–2022 років: Підсилення присутності. З початком російської агресії проти України (особливо після 2014 та повномасштабного вторгнення у

2022 році) фокус дипломатичної роботи змістився на посилення інформаційної роботи, культурну дипломатію та протидію російській пропаганді. Це включає активніше залучення діаспори до цих процесів [13;14].

Нижче наведено інформацію про відкриття дипломатичних представництв України в країнах Латинської Америки:

Таблиця 1.

Дипломатичні представництва України в країнах Латинської Америки [13;14].

Країна	Представництво	Рік відкриття/ встановлення відносин
Бразилія	Посольство України в Федеративній Республіці Бразилія (Бразилія), Консульство України в м. Сан-Паулу	Відносини встановлено: 1992. Посольство почало роботу: 1993.
Аргентина	Посольство України в Аргентинській Республіці (Буенос-Айрес)	Відносини встановлено: 1992. Посольство відкрито: березень 1993.
Уругвай	Україна не має постійного посольства в Уругваї. Дипломатичні відносини з Уругваєм здійснюються Посольством України в Аргентинській Республіці за сумісництвом.	Відносини встановлено: 1992

Парагвай	Україна не має постійного посольства в Парагваї. Інтереси громадян України в Парагваї захищає Посольство України в Аргентинській Республіці за сумісництвом.	Відносини встановлено: 1992
Венесуела	Україна не має постійного посольства у Венесуелі. Консульське обслуговування громадян України у Венесуелі здійснюється через Посольство України в Республіці Куба (м. Гавана) за сумісництвом	Відносини встановлено: 1993

Примітка: Дати відкриття посольств відображають початок їх повноцінної роботи або функціонування тимчасового повіреного. У деяких випадках дипломатичні відносини були встановлені раніше, ніж фізично відкрилося представництво.

Функції та культурні активності дипломатичних місій

Дипломатичні представництва України в Латинській Америці активно працюють над поширенням української культури та зміцненням зв'язків [13;14]:

Координація культурних заходів: Це включає організацію та проведення фестивалів, виставок, кінопоказів, презентацій української музики, образотворчого мистецтва та літератури [13;14].

Просвітницькі програми: Посольства підтримують курси української мови, організовують лекції, семінари та освітні програми у співпраці з місцевими університетами та культурними центрами [13;14].

Ініціативи з пам'ятниками: Дипломатичні місії беруть участь у відкритті та підтримці українських меморіалів, пам'ятних знаків та могил, таких як

Український Меморіал у Куритибі, що є важливим елементом збереження історичної пам'яті [13;14].

Підтримка діаспори: Посольства надають ресурси та всебічну підтримку українським організаціям — мовним курсам, школам, культурно-громадським центрам, українським суботнім школам, що є ключовим для збереження української ідентичності [13;14].

Культурна дипломатія та роль діаспори

Тоді як офіційні дипломатичні представництва встановлюють державний канал культурної дипломатії, українська діаспора виконує роль "народної дипломатії" — виступаючи народними послами. Через свою повсякденну діяльність, збереження традицій та активну участь у житті приймаючих країн, діаспора формує позитивний імідж України та зміцнює двосторонні зв'язки [9].

Яскравими прикладами такої діяльності є:

Українсько-бразильська Центральна Репрезентація (УБЦР): Ця організація, як і інші українські громади, організовує великодні освячення, урочистості, зберігає українські традиції у Куритибі та Прудентополісі, а також реалізує культурні тури та заходи, знайомлячи місцеве населення з українською культурою. Одним із прикладів активної культурної діяльності є робота Українсько-Бразильської Центральної Репрезентації (УБЦР), яка виступає координатором ініціатив української громади в Бразилії. Зокрема, у місті Куритиба, де розташовано Український Меморіал, регулярно проводяться традиційні святкування, зокрема Великдень — з освяченням великодніх кошиків. Наразі готуються святкування Дня Незалежності України, в рамках яких планується виступ української співачки та проведення культурного туру з охопленням міст Куритиба, Прудентополіс, Мале та деяких поселень штату Санта-Катаріна. Окрему увагу заслуговує відродження традиційних українських свят, таких як гаївки, які знову набувають популярності серед української громади в Бразилії. Водночас спостерігається синтез українських та місцевих бразильських традицій. Наприклад, святкування Дня Святого Івана Хрестителя в червні, поширене в Бразилії, часто поєднується з елементами українського

свята Івана Купала, демонструючи гнучкість культурного обміну і взаємозбагачення [9].

Спільні консульські заходи: Під час святкувань Дня Незалежності України чи інших пам'ятних дат дипломати та громада разом влаштовують концерти, виставки, круглі столи, запрошують українських артистів та дослідників. Такі події стають майданчиком для міжкультурного обміну [9].

Просвітницькі кампанії: Діаспора активно проводить книжкові акції, розповсюджує праці про Україну, організовує лекції про Голодомор, сьогоденну історію та культуру, протидіючи дезінформації та формуючи об'єктивне уявлення про Україну [9].

Крім культурних ініціатив, значний внесок у розбудову культурної дипломатії України в регіоні здійснили представники української діаспори, які досягли визнання в науковій, освітній, правовій та громадській сферах. Їхня діяльність сприяє позитивному іміджу України та зміцненню міждержавних зв'язків [9].

Афонсо Антонюк — визначний бразильський нейрохірург українського походження, науковець, громадський діяч. Народився 1935 року в родині українських емігрантів у Прудентополісі (штат Парана, Бразилія). Багаторічна професійна діяльність Антонюка пов'язана з Федеральним університетом штату Парана, де він є провідним викладачем нейрохірургії та керівником нейрохірургічного відділення. Окрім наукової роботи, він активно долучається до громадського життя української спільноти, зокрема як один із засновників УБЦР. Антонюк виступає меценатом, фінансово підтримує україномовне радіо «Українська мить», бере участь у численних міжнародних конференціях і конгресах. За внесок у розбудову українсько-бразильських відносин у 1999 році був нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня [2].

Віра Вічимишин-Ажіберт — активна громадська діячка, яка зробила значний внесок у збереження української культурної ідентичності в Бразилії. Її зусилля призвели до включення права на вивчення національних мов, зокрема української, до Конституції штату Парана (1989). За її ініціативи було запроваджено обов'язкове викладання української мови у школах з компактним

проживанням української громади та іспити з української мови як іноземної для вступу до вищих навчальних закладів. Її діяльність була визнана на міжнародному рівні — вона стала другою в історії представницею української діаспори, обраною мером, та одержала найвищу відзнаку Світового Конгресу Українців — медаль Святого Володимира Великого [1].

Вітторіо Соротюк — адвокат, політичний та громадський діяч українського походження, віцепрезидент Світового Конгресу Українців та голова УБЦР. Активно долучається до екологічного руху Бразилії, водночас розвиваючи українську культурну присутність у країні. Його ініціативи сприяли офіційному визнанню української мови на муніципальному рівні. У 2023 році був нагороджений орденом князя Ярослава Мудрого V ступеня за зміцнення міждержавного співробітництва та популяризацію України у світі [5].

Маріано Чайковський — юрист, філософ, перекладач, громадський діяч. Один із перших, хто ініціював офіційне встановлення дипломатичних зв'язків між Україною та Бразилією після проголошення незалежності. Він був співорганізатором візитів українських офіційних осіб до Бразилії, а також забезпечував організацію поїздок представників діаспори до України. Чайковський став ініціатором створення Бразильсько-української торговельно-промислової палати та активно підтримував інформаційні кампанії, спрямовані на поширення знань про Україну в Латинській Америці [23].

Отож Дипломатичні представництва України в Латинській Америці активно працюють над встановленням офіційного культурно-дипломатичного каналу через регулярні заходи, просвітницькі програми та меморіальні проєкти. Водночас українська діаспора, особливо в Бразилії й Аргентині, доповнює цю роботу своєю активною громадянською участю — вона організовує, зберігає традиції, виступає "громадською дипломатією". Разом вони формують ефективний синергійний підхід до культурної дипломатії, що зміцнює міжнародну присутність України в регіоні та сприяє міжкультурному діалогу. Ця співпраця є життєво важливою для посилення позицій України на міжнародній арені та збереження її культурної спадщини за кордоном.

3.3. Підтримка нащадків українських мігрантів Латинської Америки у війні України з росією

Підтримка нащадків українських мігрантів у Латинській Америці у війні України з росією — це важливий і вартісний аспект сучасного українського зарубіжжя. Цей феномен демонструє не лише збереження національної ідентичності впродовж поколінь, але й глибоке почуття солідарності з Батьківщиною навіть за тисячі кілометрів. Їхня участь проявилася у різноманітних сферах: гуманітарній (активний збір коштів, речей, медикаментів, засобів індивідуального захисту), політичній (проведення мітингів, акцій солідарності, публічних звернень до урядів Латинської Америки з вимогою підтримати Україну на міжнародній арені, засудити агресію РФ), інформаційній (ведення просвітницької роботи, публікація постів у соцмережах, переклад українських новин і свідчень воєнних злочинів росії на іспанську та португальську мови, виступи на місцевих радіо та телебаченні), культурній (привернення уваги до українського питання через виставки, танцювальні колективи, покази фільмів, майстер-класи з писанкарства чи вишивки), а також соціальній (допомога в адаптації новоприбулим українцям, прийняття родин, що мають зв'язки з емігрантами) [9].

Приклади підтримки з країн регіону

Аргентина є однією з країн з найбільшою українською діаспорою в Латинській Америці. Після початку повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році українська громада Буенос-Айреса організувала численні мітинги та акції на підтримку України. Зокрема, перед будівлею Конгресу Аргентини регулярно проводилися демонстрації із закликами до політиків засудити дії РФ та висловити підтримку Україні на міжнародному рівні. Культурні установи, як-от Український культурний центр у Буенос-Айресі, проводили благодійні концерти, виставки, покази документальних фільмів, спрямованих на збір коштів для українських військових та біженців. Також за участі українців відбувалася

гуманітарна кампанія зі збору ліків, одягу та продуктів для відправлення в Україну [9].

У Бразилії, зокрема в штаті Парана, де зосереджена велика українська громада (міста Прудентополіс, Куритіба), було організовано низку заходів для підтримки України. Українські школи та парафії розповсюджували інформацію про війну серед місцевого населення, проводили молитовні служби за мир в Україні. Важливою стала ініціатива зі створення координаційних штабів допомоги Україні. У місті Куритіба діаспора організувала центр збору допомоги, а також консультаційний осередок для тих, хто бажає допомогти або приїхати до Бразилії з України. Громада активно працює з місцевими ЗМІ, доносячи правду про події в Україні [9].

Хоча українська громада в Уругваї чисельно менша, вона також виявила високу мобілізацію. У Монтевідео відбувалися акції солідарності з українським народом, до яких приєднувалися не лише нащадки українців, але й місцеві жителі. Українські організації в Уругваї координували інформаційні кампанії в соцмережах, перекладали українські новини на іспанську мову, брали участь у телевізійних програмах і дискусіях, аби висвітлити причини війни та її наслідки. Це дозволило значно підвищити поінформованість місцевого суспільства [9].

У Парагваї українська громада, хоч і менш численна, проте теж проявила солідарність. Вона брала участь у регіональних культурних подіях, де лунала тема війни в Україні [9].

Отже, підтримка нащадків українських мігрантів у Латинській Америці є свідченням глибоко вкоріненої національної свідомості, яка збереглася попри асиміляцію та віддаленість від історичної батьківщини. Їхня участь у боротьбі України відбувається як на рівні щоденних дій — збору коштів, допомоги біженцям, так і на стратегічному рівні — формування сприятливої громадської думки, тиску на уряди, презентації України як жертви агресії у світовому контексті. Це явище також демонструє силу діаспори як "м'якої сили" у міжнародній політиці та важливість збереження зв'язків між державою та її

громадянами за кордоном. Українці Латинської Америки стали справжніми амбасадорами України, популяризуючи її культуру, історію і правду про війну в очах латиноамериканського суспільства.

ВИСНОВОК

У процесі дослідження ролі української діаспори в поширенні культурної дипломатії на країни Латинської Америки було досягнуто поставлену мету — проаналізовано, яким чином діяльність українських громад за кордоном сприяє формуванню позитивного образу України у світі, зокрема через культурну взаємодію та громадську активність.

По-перше, було з'ясовано, що культурна дипломатія є складовою концепції «м'якої сили» та інструментом впливу, який не спирається на примус, а базується на цінностях, традиціях і здатності держави викликати симпатію. В межах цієї парадигми діаспора відіграє роль неофіційного, але потужного суб'єкта міжнародних відносин, здатного впливати на громадську думку, налагоджувати міждержавні зв'язки та просувати інтереси України на гуманітарному рівні.

По-друге, аналіз історії формування української діаспори в Латинській Америці засвідчив, що еміграційні хвилі були зумовлені поєднанням внутрішніх соціально-економічних проблем і зовнішніх політичних чинників. Незважаючи на складні умови інтеграції, українські громади зуміли не лише зберегти етнокультурну ідентичність, а й сформувати ефективні механізми самоорганізації, які з часом трансформувалися в активні культурні осередки.

По-третє, було доведено, що сучасна культурна діяльність українських громад у країнах Латинської Америки — Аргентині, Бразилії, Уругваї, Парагваї та Венесуелі — має багатогранний характер. Вона охоплює традиційні форми (свята, мова, релігія), освітні ініціативи, мистецькі проекти та просвітницькі заходи. Завдяки цьому українська культура не лише зберігається, але й інтегрується в культурний ландшафт приймаючих країн, сприяючи міжкультурному діалогу.

Окрему увагу було приділено ролі видатних представників діаспори — таких як Афонсо Антонюк, Віра Вічимишин-Ажіберт, Вітторіо Соротюк,

Маріано Чайковський — чия наукова, освітня, правозахисна та дипломатична діяльність стала основою для міжнародного визнання України як демократичної, культурно багатой та відкритої до співпраці держави. Їхня праця є наочним прикладом реалізації культурної дипломатії через діаспору.

У контексті сучасних викликів, зокрема війни Росії проти України, діаспора в Латинській Америці також відіграє стратегічну роль: вона мобілізує ресурси, формує міжнародну підтримку, а також транслює правду про події в Україні на глобальному рівні. Це доводить, що українська діаспора є не лише хранителем ідентичності, але й активним чинником зовнішньої політики держави.

Отже, українська діаспора в Латинській Америці виступає важливим посередником між Україною та світом, її діяльність значною мірою сприяє реалізації стратегії культурної дипломатії та формуванню позитивного міжнародного іміджу України. Збереження та підтримка таких громад має стати пріоритетом як для державної політики, так і для наукових досліджень у сфері міжнародних відносин і культурної інтеграції.

ДЖЕРЕЛА

1. Американістика, Європейські студії та Сходознавство. Українська діаспора в Латинській Америці: видатні діячі. Ольга Іваночко. Американістика_євростудії., 2023. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=E0r6fS8AZRE> (дата звернення: 07.06.2025).
2. Борушенко О. П. Антонюк Афонсо. Енциклопедія Сучасної України, Том 1. URL: <https://esu.com.ua/article-43026> (дата звернення: 07.06.2025).
3. Бур'ян М.С. ПАРАГВАЙ [Електронний ресурс] URL: <http://www.history.org.ua/?termin=Parahvaj> (останній перегляд: 09.06.2025)
4. "В дитинстві розмовляли тільки українською", – Віторіо Соротюк про українців у Бразилії. Історична спадщина України: візуальні джерела та архів – LocalHistory. URL: <https://localhistory.org.ua/texts/interviu/v-ditinstvi-rozmovliali-tilki-ukrayinskoiu-viktorio-sorotiuk-pro-ukrayintsiv-u-braziliyi/> (дата звернення: 07.06.2025).
5. Віторіо Соротюк - Ukrainian World Congress. International Organization - Ukrainian World Congress. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/about/leadership/vitorio-sorotiuk/> (дата звернення: 07.06.2025).
6. Діаспора / А. Є. Атаманенко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-26340>
7. Заставний Ф. Д. Географія України. У 2-х кн / Ред. М. П. Парцей. — Л. : Світ, 1994. — 472 с.

8. Зінько В. М. Рідна школа у Бразилії. Прудентополіс : ОО Василян, 1960. 244 с.
9. Коваль Г. П. Українці за океаном. Миколаїв, 2020. 337 с.
10. "Коли Колумб плив до Америки, то лемко вже вертався звідти". Інтерв'ю з істориком Степаном Качарабою про українську діаспору. Історична спадщина України: візуальні джерела та архів – LocalHistory. URL: <https://localhistory.org.ua/videos/bez-bromu/diaspora-stepan-kacharaba/> (дата звернення: 01.06.2025).
11. Макарчук С. А. Етнічна історія України. Навчальний посібник. — К. : Знання, 2008. — 471 с.
12. Панчишин О. Українці у Венесуелі. Каракас : Вид. Ком. "Українці у Венесуелі", 1988. 315 с.
13. Посольство України в Аргентинській Республіці [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://argentina.mfa.gov.ua>
14. Посольство України в Федеративній Республіці Бразилія [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://brazil.mfa.gov.ua>
15. Українська громада в країнах світу [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://mfa.gov.ua/dvostoronnye-spivrobitnictvo/zakordonni-ukrayinci/ukrayinska-gromada-v-krayinah-svitu>
16. Українська дипломатична енциклопедія : у 2 т. / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин ; [редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін.]. - Київ : Знання України, 2004.
17. УКРАЇНСЬКА ЦЕНТРАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ В АРГЕНТИНСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ (УЦР) ЗВІТ ДІЯЛЬНОСТІ (червень 2008 - червень 2009) [Електронний ресурс] – режим доступу: http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Annual_Meetings_2009/Argentina.pdf

18. Українці в Аргентині: як зберегти свою ідентичність в умовах життя іншої країни .: Ресурсний центр ГУРТ. .: Ресурсний центр ГУРТ. URL: <https://gurt.org.ua/articles/21033/> (дата звернення: 07.06.2025).

19. Українці Венесуели [Електронний ресурс] – режим доступу: https://www.joshuaproject.net/people_groups/15696/VE

20. Франко І.Я. З приводу еміграції населення / Іван Якович Франко // Зібр. творів: В 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1985. – Т. 44. – Кн. 2. – С. 358–359.

21. Франко І.Я. Привид еміграції / Іван Якович Франко // Зібр. творів: В 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1985. – Т. 44. – Кн. 2. – С. 492.

22. Nye, J. S., Jr. (2004). Soft Power: The Means to Success in World Politics. PublicAffairs

23. RCUB. URL: <https://www.rcub.com.br/rcub/wp-content/uploads/2011/07/ex-presidente-Mariano-Chaikowski.pdf> (дата звернення: 07.06.2025).

24. Ukrainians in Argentina, 1897-1950: The making of a community. Edmonton : Canadian Institute of Ukrainian Studies Press, 2011. 272 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

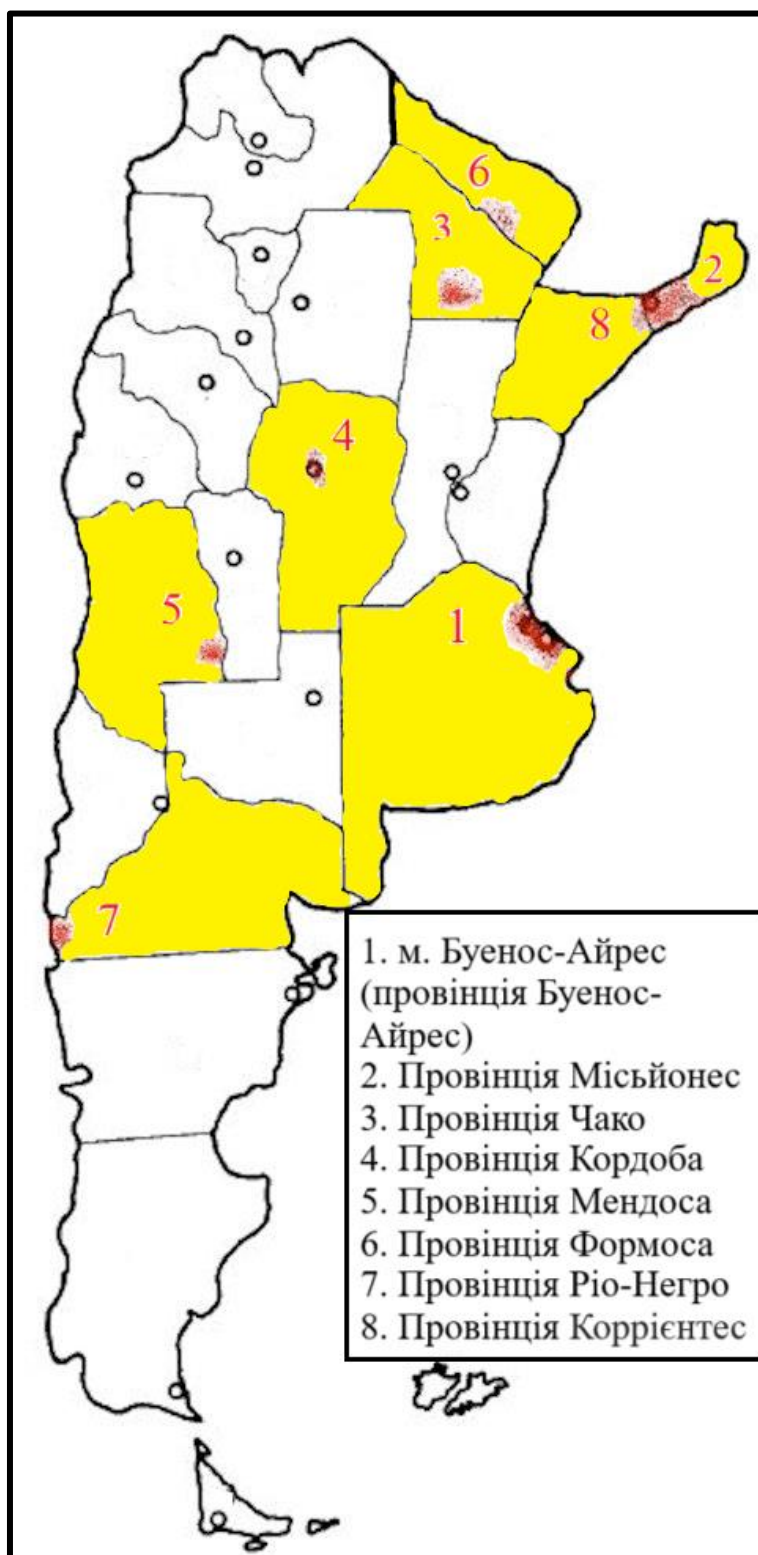

Рисунок. Місця компактного проживання українців в Аргентині [5]

Рисунок. Місця компактного проживання українців в Бразилії [5]

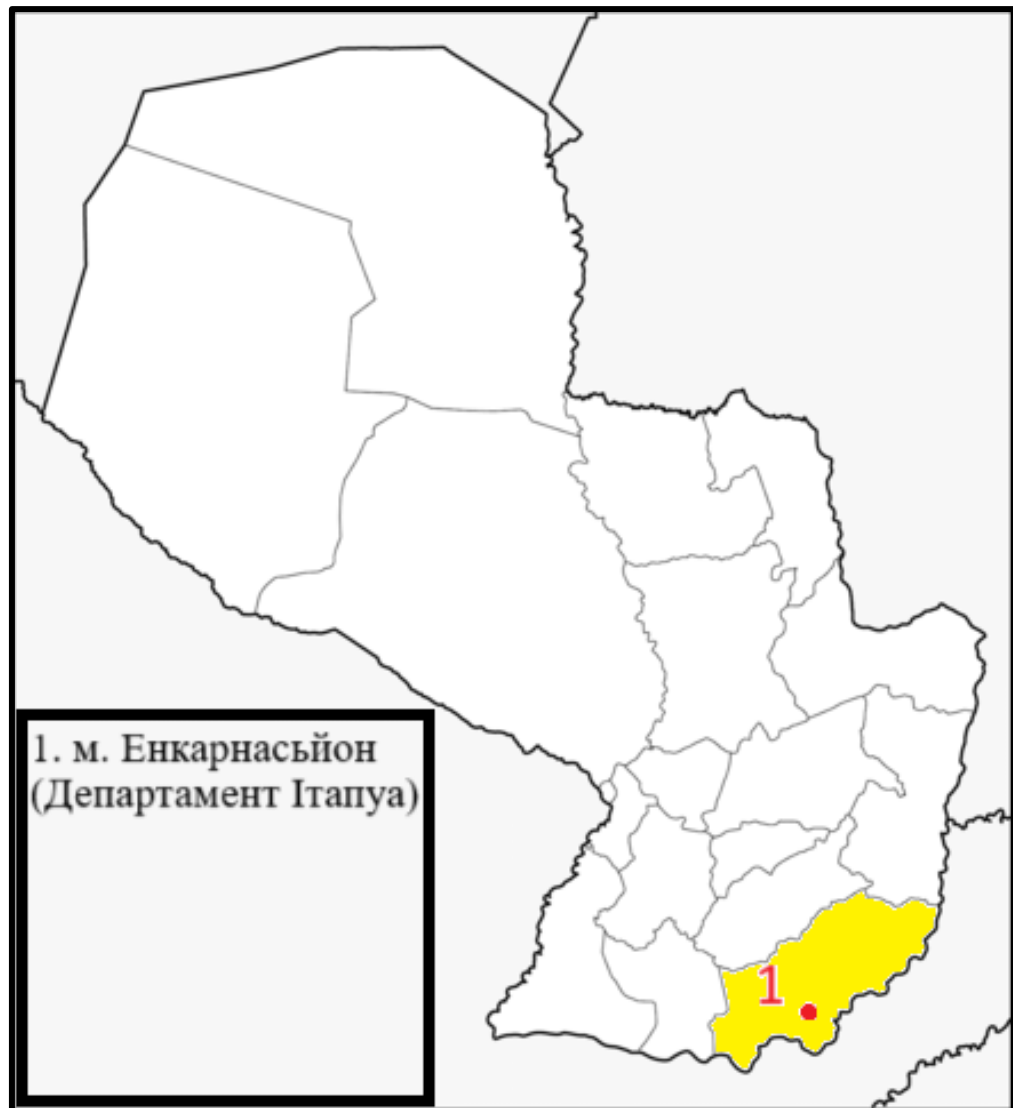

Рисунок. Місця компактного проживання українців в Парагваї [5]

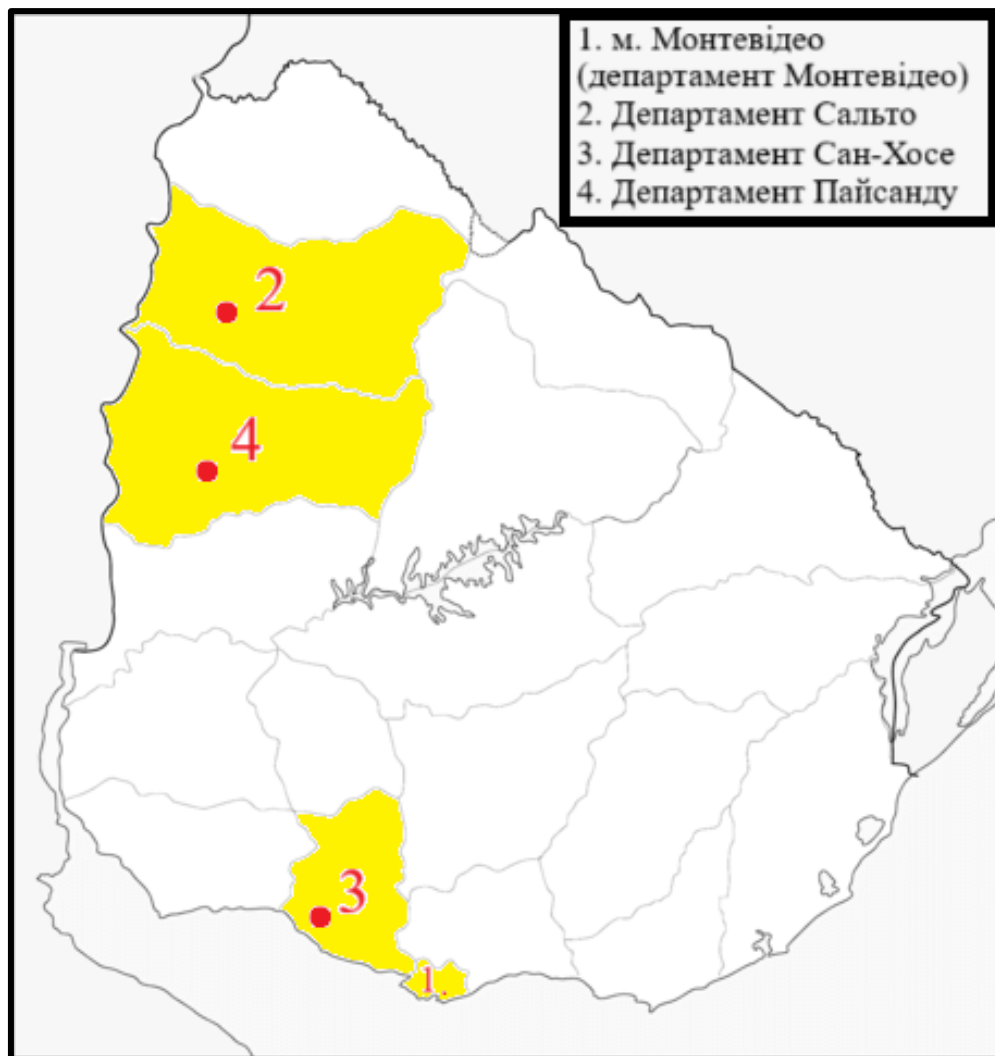

Рисунок. Місця компактного проживання українців в Уругваї [5]

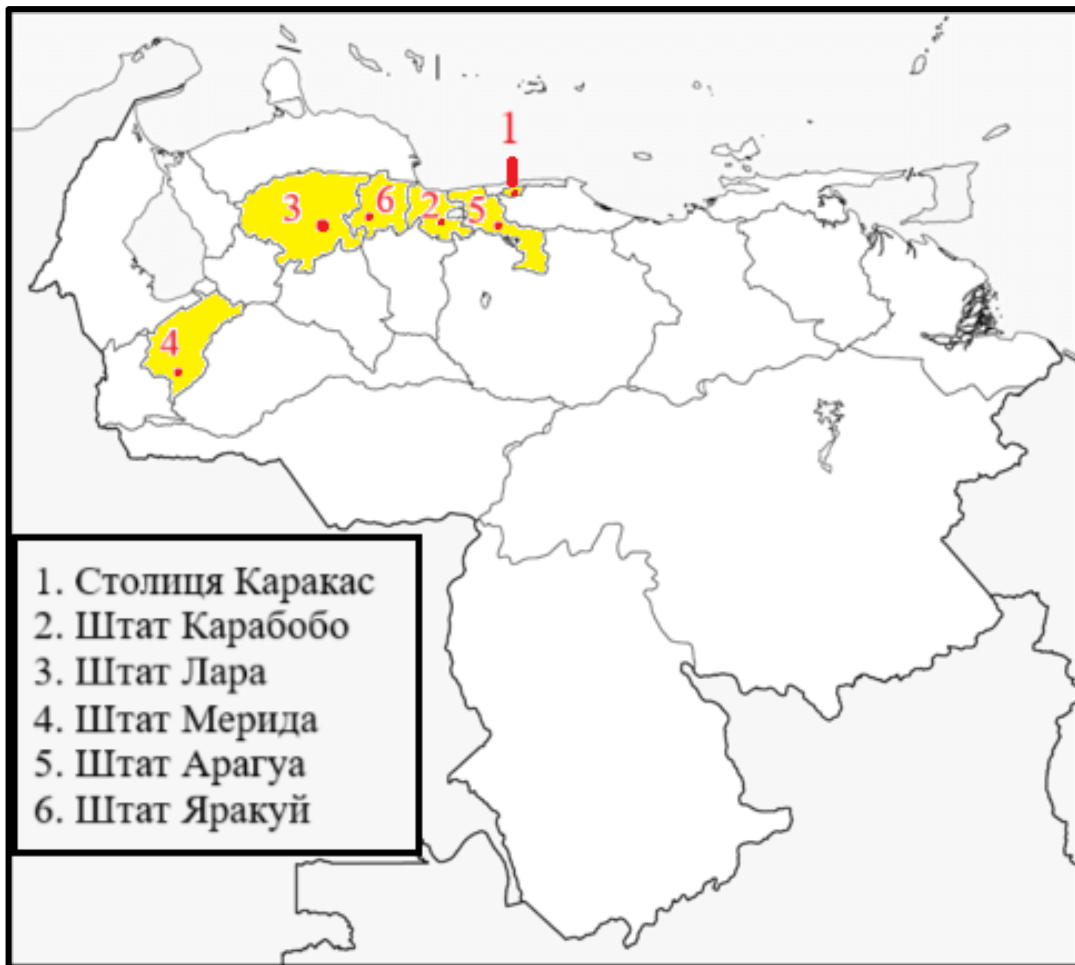

Рисунок. Місця компактного проживання українців у Венесуелі [5]